

Wstęp

W dniach 16–17.10.2014 r. odbyła się we Frankfurcie nad Odrą oraz w Słubicach międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona problematyce reformy systemu sankcji w austriackim, niemieckim i polskim prawie karnym. Było to już drugie spotkanie pracowników naukowych Katedr Prawa Karnego Uniwersytetu Europejskiego Viadrina we Frankfurcie nad Odrą oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Niniejszy tom przedstawia referaty wygłoszone przez uczestników obrad.

Temat konferencji nie został wybrany przypadkowo, gdyż w polskim systemie karnym w trakcie organizacji konferencji i wyboru jej tematu planowane były rewolucyjne zmiany w obszarze systemu sankcji. W dniu konferencji nie było wiadomo, czy te zmiany w ogóle wejdą w życie. Cztery miesiące później została jednak uchwalona ustawa¹, które omawiane podczas konferencji zmiany wprowadziła w życie w dniu 1.7.2015 r. Celem tej reformy jest ograniczenie stosowania kar pozbawienia wolności w zawieszeniu, których zbyt częste stosowanie – zdaniem projektodawców – przyczynia się do nadmiernej populacji więziennej. Według statystyk Służby Więziennej liczba osób odbywających karę pozbawienia wolności w polskich zakładach karnych w lipcu 2014 r. wynosiła ponad 70 tys.² Tak wysoka liczba skutkuje wyraźnie wyższym współczynnikiem prizonizacji w Polsce w porównaniu z państwami zachodnioeuropejskimi. Średnia dla tych krajów wynosi około 100 osadzonych na 100 tys. mieszkańców, tymczasem w Polsce współczynnik przewyższa 200 osadzonych. Co więcej, należy pamiętać, że współczynnik ten byłby w Polsce jeszcze wyższy, gdyby wszystkie osoby skazane na karę pozbawienia wolności faktycznie tę karę odbywały. Pytanie, czy przedstawione przez Ministerstwo Sprawiedliwości w projekcie z 15.5.2014 r. propozycje są w stanie rozwiązać problem nadmiernej populacji więziennej, było jednym z wiodących wątków odbytej konferencji. Szczególnie odniósł się do tego problemu w swoim wystąpieniu Pan dr hab. *Justyn Piskorski*, którego referat otwiera niniejszy tom. Następnie Pani dr *Elżbieta Hryniewicz-Lach* omówiła podstawowe zagadnienia związane z reformą kar w polskim systemie prawnym. Pan dr *Thomas Bode* poświęcił natomiast swój referat kwestii rozgraniczenia pomiędzy karą a środkiem zabezpieczającym w orzecznictwie niemieckiego Federalnego Sądu Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Drugim ważnym zagadnieniem poruszonym podczas konferencji była izolacja niebezpiecznych przestępców po odbyciu przez nich kary pozbawienia wolności. Zagadnienie to budzi wielkie kontrowersje i emocje zarówno w niemieckim, jak i polskim porządku prawnym. W obu systemach karnych zachodzą w tym zakresie różnice i podobieństwa. Póki co nie ma w polskim systemie karnym środka zabezpieczającego funkcjonującego w nie-

¹ Dz.U. z 2015 r. poz. 396.

² <http://sw.gov.pl/Data/Files/001c169lidz/lipiec-2014.pdf>, 25.3.2015 r.

mieckim porządku prawnym pod pojęciem *Sicherungsverwahrung*. W polskim porządku prawnym mamy jednak ustawę, a mianowicie ustawę z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, która w wielu aspektach przypomina niemiecką ustawę o nazwie *Gesetz zur Therapie und Unterbringung psychisch gestörter Gewalttäter*. Wspomniana polska regulacja w przeciwieństwie do swojego niemieckiego odpowiednika nie została jeszcze poddana kontroli konstytucyjnej. Oba akty prawne budzą jednak szereg wątpliwości natury konstytucyjnej, do których odnieśli się w swoich referatach Pani dr *Joanna Długosz* oraz Pan prof. dr hab. *Jörg Kinzig*.

Przedmiotem debaty był także dozór elektroniczny, który zarówno w polskim, jak i niemieckim systemie karnym stanowi nowy środek reakcji karnej. Dyskusja na ten temat jest szczególnie potrzebna w kontekście wspomnianej reformy polskiego prawa, które po reformie przewiduje dużo szersze możliwości stosowania dozoru elektronicznego. Istnieje uzasadniona obawa, że Polska może stać się w relatywnie krótkim czasie państwem, w którego polityce karnej dominującą pozycję będzie zajmował właśnie dozór elektroniczny. Nie ulega wątpliwości, iż będziemy mieli wówczas do czynienia z bezprecedensowym zaostrzeniem polityki karnej. Na temat adekwatnej roli dozoru elektronicznego w systemie sankcji pisze w niniejszym tomie Pani prof. dr hab. *Gudrun Hochmayr*. Problematykę z polskiej perspektywy omówiła w swym referacie Pani mgr *Olga Łączkowska*.

Ważnym punktem w programie konferencji była także problematyka odpowiedniego modelu wykonywania kary grzywny. Według twórców wielkiej reformy polskiego Kodeksu karnego kara grzywny ma być w przyszłości dominującą sankcją w polskiej polityce karnej. Uchwalona reforma nie przewiduje jednak wystarczających rozwiązań dotyczących wykonywania kary grzywny, o czym piszę szerzej w zamieszczonym z niniejszym tomie referacie. Szersze stosowanie kary grzywny grozi przy obecnym modelu wykonywania kary grzywny wzrostem zarządzeń zastępczej kary pozbawienia wolności. Na szczególną uwagę w kontekście powyższych uwag zasługuje referat Pana prof. dr hab. *Friedera Dünkela*, który zaprezentował wyniki pionierskiego projektu mającego na celu przeciwdziałanie stosowaniu zastępczych kar pozbawienia wolności.

Szeroko dyskutowanym problemem był także zakaz prowadzenia pojazdów i problematyka sankcjonowania nietrzeźwych kierowców. Ten wątek konferencji nawiązał do dyskusji, jaka rozgorzała w Polsce po wypadku samochodowym w Kamieniu Pomorskim, w wyniku którego zginęło 6 osób. Efektem tego tragicznego wypadku jest ustawa z 20.3.2015 r.³, która w trakcie konferencji znajdowała się w fazie projektu. Krytycznie do tej inicjatywy ustawodawczej w swoim referacie odniósł się Pan mgr *Eryk Sokołowski*. Na szczególną uwagę zasługuje także referat Pani Dipl.-Jur. *Carolin Schmidt*, która podjęła w swoim tekście wątek stosowania zakazu prowadzenia pojazdów jako samoistnej kary. Pani dr *Dela-Madeleine Halecker* dokonała krytycznej analizy pozbawienia prawa do prowadzenia pojazdów – po pierwsze ze względu na jego wręcz schematyczne stosowanie, w szczególności wobec nietrzeźwych kierowców; po drugie pod kątem postulowanego celu tego środka w postaci zabezpieczenia społeczeństwa oraz resocjalizacji sprawcy.

³ Dz.U. z 2015 r. poz. 541.

Ostatnim omówionym podczas konferencji zagadnieniem była reforma kary ograniczenia wolności, która to kara może w przyszłości odgrywać dominującą rolę w polskiej polityce karnej. Pani dr *Magdalena Kowalewska* przeanalizowała w swoim referacie proponowane zmiany.

Kończąc, chciałbym bardzo serdecznie podziękować wszystkim osobom, które przyczyniły się do organizacji konferencji i przygotowania niniejszej publikacji. W szczególności dziękuję referentom za przygotowanie referatów i moderatorom za opracowanie streszczeń dyskusji. Moim współpracownikom dziękuję za pełne zaangażowanie prace związane z organizacją konferencji. Dziękuję także Dyrektorowi Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach Panu prof. zw. dr. hab. dr. h.c. *Andrzejowi J. Szwarcowi* za finansowe wsparcie. Szczególnie dziękuję Panu prof. dr. hab. dr. h.c. *Janowi C. Joerdenowi*, Panu mgr. *Michałowi Głuchowskiemu* i Panu *Bartoszowi Jakimcowi* za pomoc w przygotowaniu niniejszej publikacji.

Prof. EUV dr hab. *Maciej Małolepszy*